

TÜRK SERMAYE PİYASASINDA ULUSLARARASI MUHASEBE STANDARTLARINA UYUM

Burak PİRGAİP

bpirgaip@spk.gov.tr

1. GİRİŞ

Finansal sistemler arasında mekan ve zaman birliği yaratan modern bilgi/iletişim kanalları sayesinde sermaye piyasalarının giderek birbirlerine yakınlaşması, ekonomik faaliyetlerin büyük bir kısmının çokuluslu şirketler tarafından gerçekleştirilmesine ve ülkeleri portföylerinde yer alan birer hisse senedi gibi gören uluslararası yatırımcıların çoğalmasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte, çokuluslu şirketlerin faaliyet sınırlarını genişleteceği; uluslararası yatırımcıların ise tasarruflarını aktaracağı ülkeyi seçmelerine yönelik kararlarını vermelerinde söz konusu ülkenin muhasebe ve finansal raporlama sisteminin kalitesi belirleyici rol oynamaktadır. Özellikle, gerek ülkeler arasında gerekse ülke içerisinde farklı muhasebe ve raporlama uygulamalarının bulunması, şirketlerin belirli bir dönemin sonuçlarını farklı esaslara göre birden fazla raporlamalarına neden olmakta, doğru ve gerçeğe uygun rakamların hangi esaslara uyulduğunda ortaya çıktığı hususunu belirsizleştirmektedir. Aynı durum, yatırımcılar için de bilgiye dayalı yatırım kararı verilmesini ve yatırım fırsatlarının karşılaştırılabilmesini maliyetli, çoğu zaman da imkansız hale getirmektedir.

Uluslararası sermaye akımlarından pay alma yarışında başta gelişmekte olan ülkeler açısından önemli bir engel teşkil eden söz konusu farklılıklar ortak dilde muhasebe ve finansal raporlama standartları oluşturulmasını ve ulusal standartların global düzeyde uyumunun sağlanmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çerçevede, gelişmekte olan Türk sermaye piyasasında mevcut muhasebe standartlarının uluslararası standartlar ile uyumunun sağlanmasına yönelik çalışmalar tamamlanarak, gelişmiş piyasalara entegre güvenilir bir yatırım merkezi yaratılması yolunda önemli bir adım atılmıştır.

2. KALİTELİ MUHASEBE STANDARTLARINA OLAN GEREKSİNİM

Günümüz finans dünyasının araç ve işlemlerin çeşitlenmesiyle daha da karmaşıklaşan koşulları, şirket hisse senetlerine yatırım yapan mevcut yatırımcıların sağlıklı karar alabilmelerini zorlaştırırken potansiyel yatırımcıların da piyasaya olan güvenlerini zedelemekte, doğrudan finansman ortamının geçerli olduğu sermaye piyasasında bilgi ihtiyacını her geçen gün artırmaktadır.

Sermaye piyasalarında yatırımcıların yatırım kararı verecekleri şirketlerin seçiminde en önemli bilgi kaynakları ise şüphesiz söz konusu şirketlerin mali tabloları olmaktadır. Mali tabloları, işletmenin mali durumunu ve performansını etkileyen veya mali durumda değişim yaratan işlem ve olaylar sonucunda muhasebe kayıtlarına yansıyan finansal verilerin, belirli bir yapı içerisinde sunulması, anlamlı bir bütün oluşturduğu standart araçlar olarak tanımlamak mümkündür.

Mali tabloların, ekonomik karar almada bilgiye ihtiyaç duyan mali tablo kullanıcılarının¹ ortak ihtiyaçları gözetilerek hazırlanması ve sunulması gerekmektedir. Ancak, finansal olmayan bazı bilgilerin mali tablolarda yer almaması ve mali tablolarda büyük ölçüde geçmiş olayların etkilerinin yer alması nedenleriyle kullanıcıların bilgi ihtiyacı sadece mali tablolarla karşılanamamaktadır. Keza, mali tablolar finansal raporlama sürecinin bir parçasını teşkil etmektedir.

Diğer taraftan, finansal raporlama sürecinin sağlıklı işleyebilmesi için mali tabloların benzer olayları benzer şekilde ifade etmesi, ürettiği bilgilerin doğru, güvenilir, anlamlı, gerçeğe uygun ve karşılaştırılabilir olması, dolayısıyla belirli muhasebe standartlarına göre hazırlanarak kullanıcılara ulaştırılması gerekmektedir (Bağcı:2002). Kamuya açıklanan mali tablolar finansal bilgileri doğru yansıtmıyorsa, tasarruflar yanlış alanlara tahsis edilecek, bunun sonucunda sermayenin verimliliği düşecek ve toplumlar refah kaybına uğrayacaktır.

Son dönemde uluslararası büyük halka açık şirketlerde yaşanan ve aşağıda özet olarak yer verilen muhasebe usulsüzlükleri muhasebe standartlarının kamuyu aydınlatma ve kaynak tahsisinde gerçeğe uygun bilgi üretme fonksiyonunun önemini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

¹ Mali tablo kullanıcıları; mevcut ve potansiyel yatırımcılar, çalışanlar, kredi verenler, satıcılar, diğer ticari alacaklılar, müşteriler, devlet ve toplumdur (Ayrıntılı bilgi için bkz. Seri:XI, No:25 sayılı Tebliğ).

Tablo 1: Muhasebe Skandalları		
Şirket	Bağımsız Denetçi	Özet Bilgi
Adelphia Communications	Deloitte & Touche LLP	Kurucu ortaklara kullandırılan ve kefil olunan kredilerin bilanço dışında takibi, iade ve indirimlerin gelir olarak gösterilmesi.
AOL Time Warner	Ernst & Young LLP	Time Warner ile birleşme esnasında hisse fiyatlarını yukarıda tutmak amacıyla reklam gelirlerinin yüksek gösterilmesi.
Dynegy	Arthur Andersen LLP	Gelir ve faaliyet hacmini artıran muvazaalı işlemler.
Enron	Arthur Andersen LLP	8.5 milyar \$ tutarındaki işlemlerden kaynaklanan borcun gerçek seviyesini gizlemek amacıyla özel amaçlı varlık kullanımı
Global Crossing	Arthur Andersen LLP	Geliri şişirmek amacıyla diğer telekomünikasyon şirketleri ile iletişim ağı kapasitesi değiş tokuşu ve buna ilişkin hatalı muhasebe uygulaması.
Halliburton	Arthur Andersen LLP	Büyük inşaat işlerine ilişkin maliyet aşımından kaynaklanan gelirin kurallara aykırı muhasebesi.
Merck	Arthur Andersen LLP	Bağlı ortaklık Medco'nun aslında toplamadığı 12.4 milyar \$ tutarındaki gelirin mali tablolara alınması.
Parmalat	Grant Thornton LLP/Deloitte & Touche LLP	4 milyar Euro tutarındaki kıymetin mali tablolarda izlenmemesi
Qwest Communications	Arthur Andersen LLP	2000 ve 2001 yılı gelirlerinin iletişim ağı kapasitesi değiş tokuşu ve teçhizat satışı yoluyla şişirilmesi.
Royal Ahold	Deloitte & Touche LLP	Gelirin 1 milyar Euro tutarında şişirilmesi.
Tyco	Pricewaterhouse Coopers	Yöneticilerin sanat eseri ve ev alımı için şirket kasasını kullanması ve bu alışlarda verginin düşük gösterilmesi.
Vivendi Universal	Gutierrez & Co	Bilanço dışı işlemlerin muhasebesi, British Sky Broadcasting Group satışında şerefiye ve diğer maddi olmayan varlıkların yüksek gösterimi.
WorldCom	Arthur Andersen LLP	Kurallara aykırı aktifleştirilme yoluyla karı 3.8 milyar £ yükseltme; 2.5 milyar £ hatalı raporlama
Xerox	KPMG LLP	6.4 milyar \$ tutarındaki uzun vadeli finansal kiralama gelirlerinin dönemselik ilkesine aykırı muhasebeleştirilmesi.

Kaynak: Citizen Works. (www.citizenworks.org/enron/corp-scandal.php)

Yukarıda yer verilen olaylarda her ne kadar hileli suç niteliğinde eylemler gerçekleşmiş olsa dahi, asıl önemli olan nokta mevcut muhasebe standartlarının söz konusu eylemlerin yapılabilmesine, bir başka deyişle, usulsüzlüklerin mali tablolarda gizlenebilmesine fırsat vermiş olmasıdır.

Söz konusu gelişmelere bağlı olarak finansal piyasalarda yaşanan güven krizi muhasebe standartlarının kalitesini de sorgulanır hale getirmektedir. Uluslararası arenada başlatılan konuya ilişkin çözüm arayışları ise finansal piyasalarda muhasebenin beklenen faydayı sağlamasının tek bir kaliteli

muhasebe standartları² setinin oluşturulması ve uygulanması ile mümkün olabileceği yönünde gelişmektedir.

3. MUHASEBE STANDARTLARINDA RADİKAL DEĞİŞİMLER

Finansal Muhasebe Standartları Danışma Kurulu (Financial Accounting Standards Advisory Council-FASAC³) tarafından kendi üyeleri arasında yapılan bir ankette, finansal raporlamada değişime ne kadar ihtiyaç duyulduğuna ilişkin sorular hakkında farklı görüşler ileri sürülmüş ve Kurul üyelerinin bir kısmı şeffaflığın sağlanmasına yönelik devam eden projelerin tamamlanmasının mevcut durumda yeterli olacağını belirtirlerken, bir kısmı ise ilke bazlı standartlara geçilerek standartlarda sadeleştirmeyi sağlayacak radikal değişimlerin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir (FASAC Survey, 2003).

Ancak, yaşanan muhasebe skandalları ABD’de muhasebe standardı oluşturma sürecinin aşırı kural bazlı olduğu yönünde ortak bir görüşün oluşmasına yol açmış; bu kapsamda, FASB, SEC’nin de desteğiyle muhasebe standardı oluşturma sürecinde ilke bazlı bir yaklaşımın uygulanabilirliğini keşfetme çabasına girmiştir.

Kural bazlı yaklaşımın ardında, her bir tasavvur edilebilir senaryoya bir muhasebe uygulaması belirlemek suretiyle, her olası soruna asgari muhakeme içeren katı bir çözüm üretilmesi anlayışı yer almaktadır. Anglo-Sakson dünyasının geçmişi incelendiğinde, önceden belirlenmiş muhasebe standartlarına uyumun finansal bilgilerin doğruluğunu ve gerçekliğini garanti ettiği görüşünün yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, günümüzde yaşanan skandallar söz konusu kurallara gözü kapalı uyumun her zaman doğru ve gerçeğe uygun gösterim açısından yeterli olmadığını göstermektedir. Konuya ilişkin yapılan araştırmalar, kural bazlı standartların genel kabul gören üç önemli eksikliğin bulunduğunu ortaya çıkarmıştır (SEC Report: 2003);

² Finansal bilgilerin kullanıcılarının ihtiyaçlarına tam olarak cevap verebilmeleri, belli bir kavramsal çerçeve içerisinde birbirleriyle tutarlı olmaları, muhasebeye konu olan işlemlerin hukuki şekliyle çok ekonomik özünü yansıtmaları, karşılaştırılabilirlik ve tutarlılığın sağlanmasını teminen alternatif uygulamalardan kaçınmaları, açık ve anlaşılır olmaları, standartların uygulanmasını sağlamak üzere gerekli yaptırım mekanizmalarının kurulmuş olması, kaliteli muhasebe standartlarının temel özellikleri arasında sayılmaktadır (Üstündağ: 2000).

³ FASAC, FASB’nin 1973 yılında kurulması ile birlikte oluşturulmuş olup, mevcut durumda finansal raporlama ve kamuyu aydınlatma konusunda söz sahibi CEO, CFO, muhasebe şirketlerinin partnerleri, mesleki örgütlerin genel müdürleri ve akademisyenler arasından seçilmiş bulunan 33 üyesi bulunmaktadır. FASAC üyeleri ile FASB’nin öncelikleri üzerine her yıl yapılan anket, FASB’nin çalışmalarına yön veren değerli bakış açıları ve gözlemlerin paylaşılması açısından önem taşımaktadır (Ayrıntılı bilgi için bkz. www.fasb.org/fasac).



İlke bazlı standartları belirleme yaklaşımı ise, yaşanan muhasebe skandallarının sebepleri ışığında; yeni durumlara cevap verebilme açısından ideal yöntem olarak ön plana çıkmış bulunmaktadır (Üstündağ: 2003). İlke bazlı standartlar, muhasebe uygulamasının amacına hizmet etmekte ve uygulama alanındaki farklılıkları en aza indiren muhasebe ilkelerini veciz bir biçimde hüküm altına almaktadır.

Diğer taraftan, yalnızca ilke bazlı bir yaklaşımın benimsenmesi büyük ölçüde muhakemeye dayalı olması ve muhakemenin sınırlarını çizen yol gösterici açıklamaları yeterince içermemesi nedenleriyle standartların işlevselliğini ve karşılaştırılabilirliğini zedeleyebilmektedir. Bu nedenle, global ölçekli muhasebe standartlarının, kurallar ve ilkeler arasında optimal denge oluşturmayı hedeflemesi, işlem ve olayların özünü yansıtan yeterli miktarda açıklama içermesi ve finansal raporlamaya ilişkin olarak belirlenen kavramsal çerçeveye uygun olması gerekmektedir.

Söz konusu niteliklere sahip olan muhasebe standartlarının, çağcıl finansal işlemlerin giderek karmaşıklaştırdığı mali tabloları yatırımcılar için daha anlaşılabilir ve bilgilendirici kılması; işletme yönetimlerinin, muhasebecilerin ve bağımsız denetçilerin muhasebe uygulamalarının kitabına uygun olup olmadığını üstünkörü incelemekten (check-list mentality) ziyade standardın amacına ve işlemlerin özüne odaklanmasını sağlayarak sorumluluk bilincini pekiştirmesi ve standart oluşturma sürecinin kalitesini ve yeni gelişmelere ayak uydurma kapasitesini artırması kaçınılmaz olacaktır.

4. MUHASEBE STANDARTLARINDA ULUSLARARASI UYUM

Günümüzde, uluslararası kurum ve kuruluşlar ilke bazlı standartları ortak bir muhasebe dili oluşturma aracı olarak görmekte ve çalışmalarını bu yönde yoğunlaştırmaktadırlar. Muhasebe standartlarının tek bir set haline getirilmesinden beklenen faydalar, işletmelerin ve sektörlerin

karşılaştırılabilirliğini sağlamak; birden fazla pazarda kote olan işletmelerin farklı muhasebe standartlarına göre mali tablo düzenleme zorunluluğunu ortadan kaldırmak, dolayısıyla sermayenin maliyetini azaltmak; şeffaf bilgi yoluyla piyasalara giriş ve çıkışı kolaylaştırarak kurlar arasında rekabeti artırmak; yatırım kaynaklarının etkin dağılmasını sağlayarak ekonomik büyümeyi ateşlemek olarak özetlenebilir.

Uluslararası arenada ise Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (International Accounting Standards Board-IASB) ilke bazlı standart oluşturma yaklaşımına olan destek gün geçtikçe büyümekte; IASB tarafından üretilen ve son 30 yılda finansal raporlama alanında yaşanan en büyük değişim olarak görülen Uluslararası Muhasebe Standartları'nın (UMS), yeni adıyla Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)⁴, global muhasebe standartlarına temel oluşturmada uluslararası kurum ve kuruluşlar nezdinde kabul gördüğü gözlemlenmektedir (IFAC Task Force Report: 2003).

Özellikle, Avrupa Birliği'nin, hisse senetleri borsalar ve diğer teşkilatlanmış piyasalarda işlem gören tüm işletmelerin konsolide mali tablolarının en geç 01.01.2005 tarihinden itibaren UFRS ile uyumlu olarak hazırlanmasını zorunlu tutmuş olması ve Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü'nün (IOSCO) uluslararası kabul görmüş muhasebe standartlarının oluşturulmasında IASB'nin çalışmalarını destekleme politikasını benimsemesi ve bu amaçla kendisine üye düzenleyici kuruluşlara çokuluslu işletmelerin UFRS'yi kullanmalarına izin vermelerine ilişkin bir tavsiye kararının bulunması⁵ söz konusu gözlemleri doğrular nitelikteki gelişmelerdir.

Ayrıca, IASB ile FASB arasında 18.09.2002 tarihinde imzalanan mutabakat ile UFRS ile US GAAP arasındaki farklılıkların giderilmesi ve hem ulusal hem de uluslararası finansal raporlamada kullanılacak yüksek kaliteli ve uyumlu muhasebe standartlarının geliştirilmesi hususunda anlaşmaya varılmıştır. FASB ve IASB konuyu kısa vadeli uyum projeleri kapsamında gündemlerine taşımış⁶ olup; halihazırda söz konusu farklılıkların giderilmesine yönelik düzenleme taslaklarını (exposure draft) yayımlamış bulunmaktadır.

⁴ 23.05.2003 tarihinde Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu tarafından alınan kararda bundan böyle tüm Uluslararası Muhasebe Standartları'nın Uluslararası Finansal Raporlama Standartları olarak anılması hususu vurgulanmaktadır.

⁵ "IASB STANDARDS", IOSCO Teknik Komite Raporu, Mayıs 2000 (Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iasb.org.uk/docs/iosco/2000iasc.pdf>).

⁶ IASB ve FASB'nin kısa vadeli uyum projelerinin tamamlanma tarihi, Avrupa Birliği'nin UFRS'yi 2005 yılında uygulamaya geçireceği de dikkate alınarak, 2003 sonu ve 2004'ün ilk çeyreği olarak belirlenmiştir (Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.iasb.org.uk/docs/projects/convergence-ps.pdf> (IASB), http://www.fasb.org/project/short-term_intl_convergence.shtml#decisions (FASB))

1999 yılında G7 ülkeleri tarafından uluslararası malî mimarîyi güçlendirmek amacıyla oluşturulan Finansal İstikrar Forumu (Financial Stability Forum-FSF⁷) tarafından yürütülen çalışmalarda da UFRS ülkelerin para ve sermaye piyasalarında benimsemelerinde fayda görülen finansal raporlamaya ilişkin en iyi 12 adet standarttan biri olarak gösterilmiştir (IFAC Task Force Report: 2003).

Tablo 2: FSF Tarafından Belirlenen 12 En İyi Standart (Best Practices)	
Uluslararası Finansal Raporlama Standartları	IASB
Uluslararası Denetim Standartları	IFAC (International Federation of Accountants)
Kurumsal Yönetim İlkeleri	OECD
Etkin Bankacılık Gözetimi İçin Temel Prensipler	BCBS (Basel Committee on Banking Supervision)
Menkul Kıymet Düzenlemelerinde Amaç ve İlkeler	IOSCO
Sigortacılıkta Temel İlkeler	IAIS (International Association of Insurance Supervisors)
Borcun Geri Ödenmemesi Hususuna İlişkin İlkeler	Dünya Bankası
Para ve Maliye Politikalarında Şeffaflık	IMF
Bütçede Şeffaflık	IMF
Kara Para Mevzuatı	IMF
Veri Dağıtımı	IMF
Menkul Kıymet Ödeme Sistemleri	CPSS (Committee on Payment and Settlement Systems)

Kaynak: FSF (http://www.fsforum.org/compendium/key_standards_for_sound_financial_system.html)

Finansal raporlamada ilke bazlı standart oluşturmada hangi standartların model olarak alınacağı konusunda fikirbirliğine varıldığı anlaşılan uluslararası arenada, birçok kurumsal yatırımcının ülkelere yatırım yapma aşamasında söz konusu ülkelerde UFRS'ye tam uyumun sağlanmış olması kriterini göz önünde bulundurması ve tam uyumun olmadığı durumlarda yatırımlarını bu ülkelere geri çekmesi, piyasa katılımcılarının da bu sürecin UFRS'den yana işlemesine yönelik istekliliklerini, hatta bunun yatırım için bir önşart olması yönündeki kararlılıklarını vurgulamaktadır.

Mevcut durumda, UFRS'nin ülkeler bazında ve şirket uygulamalarında yasal yükümlülük olmasa bile yaygınlık kazandığı görülmektedir. Bazı ülkeler tüm UFRS'leri ulusal düzenleme olarak benimserken, mevcut durumda muhasebe standartlarına ilişkin geniş düzenlemeler oluşturmuş olan ülkeler de genellikle ulusal düzenlemelerindeki boşlukları gidermek veya mevcut düzenlemeleri uluslararası ihtiyaçlara uygun hale getirmek konusunda UFRS'yi kullanmaktadırlar (Üstündağ: 2003).

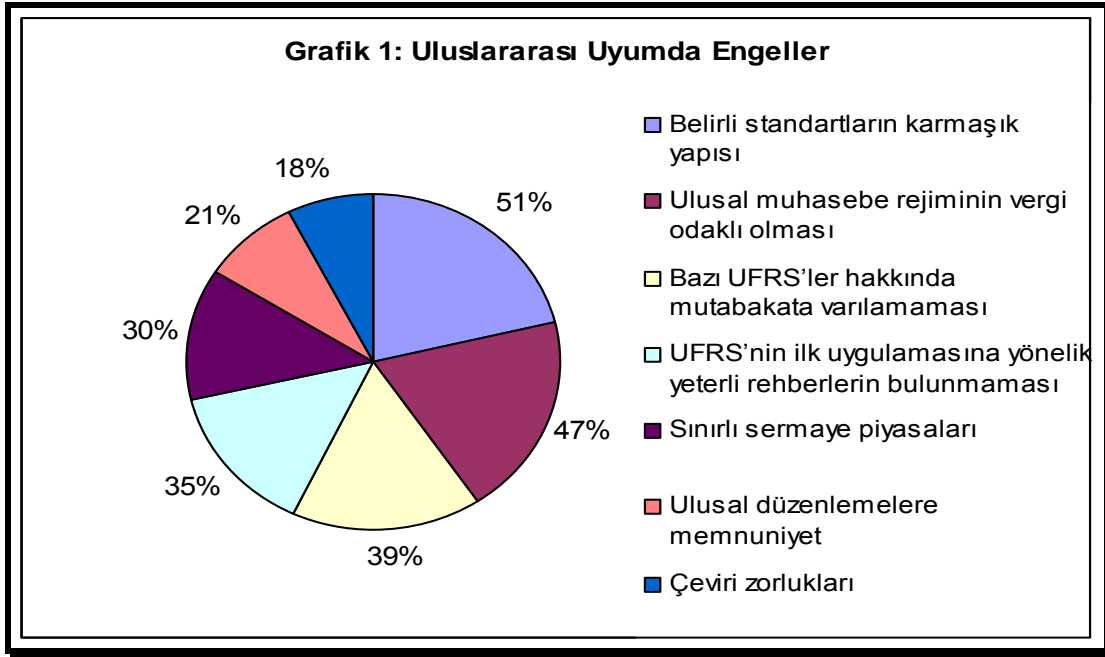
⁷ FSF üyeleri, ülkelerin maliye bakanları, merkez bankası başkanları, diğer düzenleyici otoriteler ve devlet kurumları ile uluslararası kuruluşların yetkililerinden oluşmaktadır.

Tablo 3: Dünyada Bazı Ülkelerde UFRS Uygulaması			
Ülke	UFRS'ye İzin Veriliyor mu?	Bazı Ulusal Borsa Şirketleri İçin Zorunlu UFRS	Tüm Ulusal Borsa Şirketleri İçin Zorunlu UFRS
Almanya		√	√ (2005)
Bangladeş			√
Belçika	√		√ (2005)
BAE		Bankalar İçin	
Bulgaristan			√ (2003)
Çek Cum	√	√	√ (2005)
Danimarka		√	√ (2005)
Fransa	X		√ (2005)
Güney Afrika	√		
Hong Kong	√		
İtalya	X		√ (2005)
Kenya			√
Macaristan	√	√	√ (2005)
Rusya		√	
Trinidad&Tobago			√
Uganda	√		
Yeni Zelanda	X		√ (2007)
Yugoslavya			√
Yunanistan	X		√ (2003)
Zimbabve	√		

Kaynak: Deloitte Touche Tohmatsu IAS PLUS (<http://www.iasplus.com>)

Dünyanın en büyük 6 denetim firması⁸ tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçları da, araştırma kapsamına dahil edilen 59 ülkenin %90'ının UFRS ile uyum sağlamak niyetinde olduklarını göstermektedir. Söz konusu ülkelerin %72'si bu niyetlerini resmi bir politika olarak belirlemişler ve özellikle borsa şirketlerini hedef almışlardır. Diğer taraftan, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin değerlendirmelerini birlikte içeren araştırmada; belirli standartların karmaşık yapısı (%51), ulusal muhasebe rejiminin vergi odaklı olması (%47), başta finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve makul değer muhasebesi olmak üzere bazı UFRS'ler hakkında mutabakata varılamaması (%39) ve UFRS'nin ilk uygulamasına yönelik yeterli rehberlerin bulunmamasının (%35), uluslararası uyum sürecinde engel teşkil edeceğini belirttikleri anlaşılmaktadır (GAAP Convergence Report: 2002).

⁸ BDO, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young, Grant Thornton, KPMG, PricewaterhouseCoopers.



Kaynak:GAAP Convergence 2002 (<http://www.ifad.net>)

Uluslararası arenada yaşanan tüm bu gelişmeler Kurulumuzun mevcut muhasebe düzenlemelerinin güncelleştirilmesi gerekliliğini açıkça göstermektedir.

5. UFRS'YE UYUMLU TEBLİĞ: YENİDEN YAPILANMA DEĞİL BİR REFORM

Kurulumuzca muhasebe standartlarına yönelik olarak yapılan düzenlemelerde uluslararası gelişmeler ve uluslararası kabul görmüş standartlar dikkate alınmış bulunmakla birlikte söz konusu standartlar ile ülkemiz finansal raporlama standartları arasında gerek teoride gerek ise pratikte önemli farklılıklar hasıl olmuştur.

Yapılan araştırmalar; kiralama işlemleri, borçlanma maliyetleri, varlıklarda değer düşüklüğü, çalışanlara sağlanan faydalar, finansal bilgilerin bölümlere göre raporlanması, durdurulan faaliyetler, ilişkili taraflarla ilgili açıklamalar, finansal araçlar, öz sermaye değişim tablosu, kur değişiminin etkileri, emeklilik planları, hisse başına kazancın hesaplanması, inşaat sözleşmeleri ve kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergilerin muhasebeleştirilmesi hususlarında uygulama farklılıklarının bulunduğunu; ancak, en

önemli farkın "yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzeltilmesi" ve "mali tabloların konsolidasyonu" düzenlemelerinin eksikliğinden kaynaklandığına işaret etmektedir⁹.

Bu doğrultuda; son dönemde UFRS'ye uygun olarak hazırlanan yüksek enflasyon dönemlerinde mali tabloların düzeltilmesine ve konsolide mali tablolara ve iştiraklerin muhasebeleştirilmesine ilişkin usul ve esaslar hakkındaki düzenlemeler yürürlüğe girmiş; böylece ülkemizde yaşanmakta olan enflasyonist ortamın mali tablolar üzerindeki bozucu etkisinin ortadan kaldırılarak, sermaye piyasasında doğru ve gerçeğe uygun mali tabloların düzenlenmesi, grup şirketlerinin mali yapılarının bütün halinde görülebilmesi ve uluslararası standartlar ile uyumun sağlanması yönünde önemli adımlar atılmıştır.

Ayrıca, Kurulumuz muhasebe standartlarının UFRS ile tam uyumunun sağlanması amacıyla, Kurulumuzca 2002 yılı başı itibarıyla başlatılan çalışmalar sonucunda hazırlanan "Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ" (Tebliğ) 15.11.2003 tarih ve 25290 sayılı Mükerrer Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Anılan Tebliğ nihai olarak tam set halinde 33¹⁰ adet UFRS'yi kapsamakta olup, Tebliğe ilişkin temel hususlar aşağıda sunulmuştur:

1) Hisse senetleri borsada işlem gören şirketler, yatırım ortaklıkları, hisse senetleri borsada işlem görsün veya görmesin tüm aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ile bunların bağlı ortaklığı, müşterek yönetime tabi ortaklığı ve iştiraki konumunda olan ve konsolidasyon kapsamı dışında tutulmamış olan şirketler, Tebliğ uyarınca dipnotlarıyla birlikte bilanço, gelir tablosu, nakit akım tablosu ve öz sermaye değişim tablosu hazırlamakla yükümlü tutulmuşlardır¹¹.

2) Tebliğ, 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren ilk ara mali tablolardan geçerli olmak üzere yayımı tarihinde yürürlüğe girecektir¹². Ancak, dileyen işletmeler 31.12.2003 tarihinde veya daha sonra sona eren yıllık veya ara hesap döneminden başlamak üzere bu Tebliğ hükümlerini uygulayabileceklerdir.

⁹ "GAAP 2001: A Survey of National Accounting Rules Benchmarked against International Accounting Standards" adını taşıyan söz konusu araştırma uluslararası denetim kuruluşlarından Andersen, BDO, Deloitte Touche Tohmatsu, Ernst & Young, Grant Thornton, KPMG ve PricewaterhouseCoopers'in ortak çalışmaları sonucunda gerçekleştirilmiştir.

¹⁰ Tebliğ'de fiyat değişimlerinin etkilerine ilişkin UFRS 15 (Information Reflecting the Effects of Changing Prices) henüz IASB nezdinde ve uluslararası alanda konsensusa varılamamış olması nedeniyle uygulamasının IASB tarafından da zorunlu tutulmamış olması sonucunda kapsam dışında tutulmuştur.

¹¹ Bankalar ve sigorta şirketleri kendi özel kanunlarındaki hükümlere tabidir.

¹² Özel hesap dönemi olan işletmeler için ise, Tebliğ 01.01.2005 tarihinden sonra sona eren yıllık hesap döneminden sonraki ilk ara mali tablolardan başlamak üzere uygulanacaktır.

3) Mali tablolarını söz konusu Tebliğ çerçevesinde düzenlemek için 01.01.2005 tarihine kadar beklemeyi tercih eden işletmeler, Kurulumuzun muhasebe standartları ile ilgili diğer düzenlemelerine uygun hareket edeceklerdir.

4) Tebliğ kapsamı dışında kalan diğer işletmeler, Kurulumuzun muhasebe standartları ile ilgili diğer düzenlemeleri çerçevesinde mali tablolarını hazırlamaya ve bildirim yükümlülüklerini yerine getirmeye devam edeceklerdir. Belli bir geçiş dönemi sonrasında, anılan işletmelerin de Tebliğe uyumunun sağlanmasına olanak veren bir düzenleme yapılması planlanmaktadır.

5) 1/1/2005 tarihinden önce bu Tebliğ hükümlerine göre mali tablo ve rapor düzenlemeye başlayan ana ortaklık konumundaki işletmelerin hisse senetleri borsada işlem gören bağlı ortaklıkları, müşterek yönetime tabi teşebbüsleri ve iştirakleri ana ortaklıkla eşzamanlı olarak bu Tebliğ hükümlerine tabi hale gelirler.

6) Tebliğ kapsamında mali tablo gönderim süresi ve bağımsız denetim zorunluluğuna ilişkin bilgiye aşağıda yer verilmektedir;

Tablo 4: Mali Tablo Gönderim Süreleri ve Bağımsız Denetim
Seri:XI, No:25 Uygulayanlar
Konsolidasyon yok, yıllık, bağımsız denetim: 10 hafta
Konsolidasyon yok, 6 aylık, bağımsız denetim: 6 hafta
Konsolidasyon yok, 3 ve 9 aylık, bağımsız denetim yok (bkz. ilk uygulama): 4 hafta
Konsolidasyon var, 12 aylık, bağımsız denetim: 14 hafta
Konsolidasyon var, 6 aylık, bağımsız denetim: 10 hafta
Konsolidasyon var, 3 ve 9 aylık, bağımsız denetim yok (bkz. ilk uygulama): 8 hafta
Seri:XI, No:25 İlk Defa Uygulayanlar
Konsolidasyon yok, yıllık, bağımsız denetim: 12 hafta
Konsolidasyon yok, 6 aylık, bağımsız denetim: 8 hafta
Konsolidasyon yok, 3 ve 9 aylık, bağımsız denetim sınırlı: 6 hafta
Konsolidasyon var, 12 aylık, bağımsız denetim: 16 hafta
Konsolidasyon var, 6 aylık, bağımsız denetim: 12 hafta
Konsolidasyon var, 3 ve 9 aylık, bağımsız denetim sınırlı: 10 hafta

6. SONUÇ

Son yıllarda ülkemizde tartışılan sermaye piyasasına yönelik sorunların başında Türk sermaye piyasasının şeffaflığı gelmektedir. Yeterince şeffaf olmayan bir piyasanın yabancı yatırımcıyı çekmekte başarılı olmayacağı bilinmektedir. Piyasaların cazip yatırım merkezleri haline getirilmesi için etkin çalışmalarını sağlayan yasal ve kurumsal altyapının güçlü olması gerekmektedir (Karan ve Karacabey: 2003).

Yapılan araştırmalar Türkiye'nin gelişmekte olan bir yatırım pazarı olarak genel görünümünün pek de parlak olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, özellikle borsa şirketlerinin artan özsermaye ve borçlanma maliyetlerini azaltarak finansman ihtiyaçlarını karşılayabilmek, şeffaflık, mevzuata uygunluk ve denetim açılarından izlenebilmesini kolaylaştırmak ve doğrudan yabancı yatırımı çekebilmek için muhasebe standartlarının UFRS ile uyumlu olması gerektiği açıktır.

Tablo 5: Pazar Potansiyeli Göstergeleri

Ülke	A		B		C		D		E		F		G		H		İ	
	Sıra	End.	Sıra	End.	Sıra	End.	Sıra	End.	Sıra	End.	Sıra	End.	Sıra	End.	Sıra	End.	Sıra	End.
HONGKONG	21	1	13	52	1	100	18	26	1	100	2	87	2	68	2	85	1	100
SINGAPUR	24	1	19	37	9	67	-	-	2	86	7	80	1	100	13	52	2	95
G. KORE	6	13	16	45	4	86	3	89	3	79	9	74	9	16	1	100	3	94
İSRAİL	22	1	9	69	3	86	6	78	5	73	6	81	4	26	4	69	4	84
ÇİN	1	100	8	71	24	1	8	65	15	38	24	1	18	5	12	52	5	84
MACARİSTAN	23	1	17	43	7	72	1	100	6	64	4	81	8	17	3	74	6	73
ÇEK CUM.	19	2	18	40	16	54	2	92	4	74	3	86	5	21	5	67	7	70
POLONYA	10	6	10	67	2	95	4	86	7	56	8	74	14	6	15	42	8	68
HİNDİSTAN	2	48	12	58	20	42	10	58	13	41	16	47	23	1	14	49	9	61
MEKSİKA	5	14	3	77	6	72	17	29	14	39	11	72	6	19	10	57	10	58
ŞİLİ	18	2	5	76	10	64	20	15	9	45	1	100	11	10	8	64	11	50
TAYLAND	16	4	7	71	21	39	11	55	17	33	10	73	7	18	11	53	12	44
MALEZYA	17	3	1	100	23	17	16	38	16	38	21	33	3	37	6	67	13	44
TÜRKİYE																		
(2003)	9	8	2	84	13	57	9	61	11	44	19	35	13	8	21	29	14	40
TÜRKİYE (2002)	9	9	7	70	7	64	9	66	9	49	20	29	18	4	21	18	14	29
RUSYA	3	39	21	21	22	33	15	41	8	53	22	13	15	6	7	64	15	39
ENDONEZYA	7	12	6	74	15	55	7	75	23	22	18	41	12	9	23	19	16	35
BREZİLYA	4	27	11	60	19	46	21	6	12	43	14	61	22	2	20	30	17	32
PERU	20	2	15	49	11	63	12	52	22	23	12	66	21	3	9	58	18	31
MISIR	13	5	4	76	5	75	5	80	24	1	23	12	20	4	16	42	19	28
FİLİPİNLER	12	6	20	30	14	57	14	43	21	24	13	65	10	13	17	33	20	21
G. AFRİKA	8	9	14	51	17	54	22	1	19	30	4	81	16	6	18	32	21	20
VENEZUELLA	14	4	23	10	12	60	13	49	20	29	19	35	17	5	22	22	22	5
ARJANTİN	11	6	24	1	8	71	-	-	10	44	15	56	24	1	24	1	23	5
KOLOMBİYA	15	4	22	19	18	50	19	16	18	33	17	44	19	4	19	32	24	1

Kaynak: Market Potential Indicators for Emerging Markets-2003(www.globaledge.msu.edu/ibrd/marketpot.asp)

(A: Pazar Büyüklüğü, B: Pazar Büyüme Oranı, C: Pazar Yoğunluğu, D: Pazar Tüketim Kapasitesi, E: Ticari Altyapı, F: Ekonomik Özgürlük, G: Pazarın Kavrama Hızı, H: Ülke Riski, I: Toplam Pazar Potansiyeli)

Diamond ve Verrecchia (1991), Şeffaf işletmelerin hisse senetlerine ilginin arttığını, söz konusu senetlerin likiditesinin üst seviyelere ulaŐtıđını ve sermaye maliyetlerinin azaldığını ortaya koymaktadırlar.

Ayrıca, Şeffaflığın işletmelerin sermaye maliyetleri üzerine olan etkisinin incelendiği iki önemli çalıŐmada, Botosan (1997) ve Welker (2001) kamuyu daha fazla bilgilendiren işletmelerin sermaye maliyetlerini düşük olduğunu; Botosan ve Plumlee (2000) de yıllık raporlardaki Şeffaflık seviyesi ile sermaye maliyeti arasında ters iliŐki bulunduğunu ortaya koymaktadır.

UFRS'ye geçiş ile iŐletmelere sağlanacak faydaları yukarıda yer verilen çalıŐma sonuçları ile birlikte değerlendirdiğimizde, Türk sermaye piyasalarında muhasebe standartları alanında gerçekleŐecek radikal deđerliŐimin ülkemizin mevcut pazar konumunu gclendireceğini öngörmek mümkün olabilmektedir.

Bu erevede, UFRS'ye uyumlu Tebliğ ile, hisse senetleri borsada işlem gören Şirket hisse senetlerine, artan Şeffaflık ortamı nedeniyle, yerli ve yabancı bireysel/kurumsal yatırımcı ilgi ve talebinin artması beklenmekte olup, yabancı sermayenin ülkemize çekilmesi açısından da önemli bir düzenleme yerine getirilmiŐ olmaktadır.

KAYNAKLAR

- ANDERSEN, BDO, DELOITTE TOUCHE TOHMATSU, ERNST & YOUNG, GRANT THORNTON, KPMG ve PRICEWATERHOUSECOOPERS
“GAAP 2001: A Survey of National Accounting Rules Benchmarked Against International Accounting Standards”, Araştırma Raporu, 2001.
- BAĞCI, Hamdi
“Ulusal Muhasebe Standartları ve Uluslararası Standartlarla Uyum”, XVII. Türkiye Muhasebe Kongresi Konuşma Metni, 2002.
- BDO, DELOITTE TOUCHE TOHMATSU, ERNST & YOUNG, GRANT THORNTON, KPMG ve PRICEWATERHOUSECOOPERS
“GAAP 2002: GAAP Convergence 2002 - A Survey of National Efforts to Promote and Achieve Convergence with International Financial Reporting Standards”, Araştırma Raporu, 2002.
- BOTOSAN, C.
“Disclosure Level and the Cost of Equity Capital”, The Accounting Review, Vol. 72, No. 3, July: 323-349, 1997.
- BOTOSAN, C. ve M. Plumlee
“Disclosure Level and Expected Cost of Equity Capital: An Examination of Analysts’ Rankings of Corporate Disclosure and Alternative Methods of Estimating Expected Cost of Equity Capital”, Araştırma Çalışması, 2000.
- DIAMOND, D. and R. VERRECCHIA
“Disclosure, Liquidity and the Cost of Capital”, The Journal of Finance, Vol. XLVI, No. 4, 1991.
- FINANCIAL ACCOUNTING STANDARDS ADVISORY COUNCIL (FASAC),
“Results Of The Annual Survey On The Priorities Of The FASB“, 2003,
www.fasb.org/fasac/results2003.pdf
- INTERNATIONAL FEDERATION OF ACCOUNTANTS (IFAC)
“Rebuilding Public Confidence in Financial Reporting: An International Perspective” IFAC Task Force Raporu, 2003.
- KARAN, Prof.Dr. Mehmet Baha ve Yrd. Doç. Dr. A.A. KARACABEY
“Türkiye’de Sermaye Piyasasının Mali Sistem İçindeki Yeri, Sorunları ve Geleceği”, SPK Yayını, Ankara, 2003.
- SECURITIES AND EXCHANGE COMMISSION (SEC)
“Study Pursuant to Section 108(d) of the Sarbanes-Oxley Act of 2002 on the Adoption by the US Financial Reporting System of a Principles-Based Accounting System“,
www.sec.gov/news/studies/principlesbasedstand.htm, 2003.
- SPK Tebliğleri
Seri:XI, No:25 sayılı “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ”, 15.11.2003 tarih ve 25290 sayılı Mükerrer Resmi Gazete, 2003.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim
“Global Muhasebe Standartlarına Doğru“, Active Dergisi, Sayı:28, 2003.
“Muhasebe Standartları Oluşturulması Süreci”, Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, Sayı:1, S. 31-57, 2000.
- WELKER, M.
“Disclosure Policy, Information Asymmetry, and Liquidity in Equity Markets”, *Contemporary Accounting Research*, Vol. 11, No. 2, Spring: 801-827, 1995.